

IZVRŠENJE RADI PREDAJE DJETETA

Autorica u radu analizira zakonske odredbe o izvršenju radi predaje djeteta koje su propisane u porodičnom i izvršnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine. U skladu s najboljim interesom djeteta, kao jedne od najvažnijih i najosjetljivijih društvenih skupina, autorica ističe kritičke opservacije na važeća zakonska rješenja ovog delikatnog sredstva izvršenja i predlaže odgovarajuća rješenja *de lege ferenda*.

Ključne riječi: najbolji interes djeteta, izvršni postupak, sudski izvršioci, organ starateljstva

1. Uvodna razmatranja

Izvršni postupak (*engl. execution procedure, enforcement procedure, njem. Exekutionsverfahren, zwangswollstreckungsverfahren, fr. execution force*) predstavlja niz pravno reguliranih i funkcionalno koordiniranih radnji suda, stranaka¹ i drugih subjekata toga postupka koje imaju za cilj prinudno ostvarenje potraživanja tražioca izvršenja.²

Pružanje zaštite povrijeđenim ili ugroženim subjektivnim građanskim pravima putem izvršnog postupka dolazi do izražaja u onom slučaju kada je u jednom prethodnom kognicijskom postupku (parničnom, krivičnom, upravnom itd.) na nesumnjiv način kvalificiranom ispravom utvrđeno određeno potraživanje, a dužnik (izvršenik) ne želi da dobrovoljno postupi prema nalogu sadržanom u izvršnoj, odnosno vjerodostojnoj ispravi. U tom slučaju, država koja je zabranila samovlasno ostvarivanje prava, ima zadatak kroz izvršni postupak prinudnim putem ostvariti obećanu pravnu zaštitu, odnosno tražilac izvršenja treba zahtijevati od izvršnog suda da provede postupak izvršenja, tj. da prinudnim putem faktično stanje dovede u skladu sa pravnim.³

¹ Stranke u izvršnom postupku su: tražilac izvršenja i izvršenik. Prema čl. 2. Zakona o izvršnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine FBiH, broj 32/03, 52/03, 33/06, 39/06, 39/09 – u daljem tekstu: ZIPFBiH) tražilac izvršenja je osoba koja je pokrenula postupak radi izvršenja nekog potraživanja, te lice u čiju je korist taj postupak pokrenut po službenoj dužnosti, a izvršenik je osoba protiv koje se potraživanje ostvaruje. Izvršenje se određuje i na prijedlog i u korist osobe koja u izvršnoj ispravi nije označena kao tražilac izvršenja ako ona javnom ili ovjerenom privatnom ispravom dokaže da je potraživanje na nju preneseno ili da je na nju na drugi način prešlo. Izvršenje se određuje i protiv treće osobe koja u izvršnoj ispravi nije označena kao izvršenik ako tražilac izvršenja javnom ili prema zakonu ovjerenom privatnom ispravom dokaže da je ta osoba na zakonit način preuzela dug iz izvršne isprave ili je taj dug prema zakonu obavezna da izmiri (ZIPFBiH, čl. 30).

² Tako: Triva, S., Belajec, V., Dika, M., *Sudsko izvršno pravo, Opći dio*, drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Informator, Zagreb, 1984, str. 6.

³ Detaljnije: Stanković G., "Predmet izvršnog postupka", *Pravni život*, broj 12/2004, str. 5.

Značaj izvršnog postupka manifestira se u činjenici da se na taj način obezbjeđuje ustavnost i zakonitost, te funkcionisanje pravnog sistema u najširem smislu. Neefikasan i spor izvršni postupak doprinosi pojedinačnom nezadovoljstvu zbog nemogućnosti realizacije i zaštite određenog prava, a u širem smislu dovodi do opšte krize pravnog sistema zbog njegove neefikasnosti i nefunkcioniranja, tako da je neophodno da se postupak izvršenja na osnovu izvršnih⁴, odnosno vjerodostojnih isprava⁵ sprovede najbrže i najjednostavnije.⁶

S obzirom na prirodu izvršnog potraživanja, postoje dva načina provođenja izvršenja: izvršenje radi naplate novčanog potraživanja i izvršenje radi ostvarenja nenovčanog potraživanja.

Izvršenje radi predaje djeteta je sredstvo izvršenja radi ostvarenja nenovčanog potraživanja tražioca izvršenja.⁷ Ako je pravosnažnom sudskom odlukom o razvodu braka (ili odlukom donesenom u drugim slučajevima) određeno da se dijete preda roditelju ili drugoj osobi ili organizaciji kojoj je dijete povjereno na čuvanje i vaspitanje, i da je to u njegovom najboljem interesu, tada je izuzetno važno da takva odluka bude i promptno provedena. Ako roditelj ili druga osoba koja je sudskom odlukom obavezna predati dijete ne izvrši tu obavezu dobrovoljno, moguće je provesti postupak izvršenja radi prisilne predaje djeteta.⁸ Kod provođenja ovog izvršenja u praksi često dolazi do

Postupati (*procedere*) znači kontinuirano ići naprijed, napredovati, nastavljati započeti posao, pristupati realiziranju nekog zadatka. Tako i termin postupak (*processus, procedure, procedura*) znači način vođenja nekog posla, napredak. Vidi: Triva, S., Dika, M., *Građansko parnično procesno pravo*, sedmo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2004, str. 4.

⁴ Prema čl. 23. st. 1. ZIPFBiH-a izvršne isprave su: izvršna odluka sudova i izvršno sudsko poravnanje; izvršna odluka donesena u upravnom postupku i poravnanje u upravnom postupku ako glasi na ispunjenje novčane obaveze, ukoliko zakonom nije drukčije određeno; izvršna notarska isprava i druga isprava koja je zakonom određena kao izvršna isprava. Pod prednje navedenim izvršnim ispravama, smatra se svaka takva isprava donesena u Bosni i Hercegovini (ZIPFBiH, čl. 23. st. 2).

⁵ Prema čl. 29. st. 2. ZIPFBiH-a vjerodostojne isprave su: mjenica i ček s protestom i povratnim računom ako su potrebni za zasnivanje potraživanja i računi ili izvodi iz poslovnih knjiga za cijenu komunalnih usluga isporuke vode, toplotne energije i odvoz smeća.

⁶ Šarkiće, N., *Građanski izvršni postupak, Komentar Zakona o izvršnom postupku sa sudskom praksom i obrascima*, Fakultet za poslovno pravo, Beograd, 2005, str. 16.

⁷ Prema odredbama ZIPFBiH-a radi ostvarenja nenovčanog potraživanja tražioca izvršenja, kao sredstva izvršenja određena su: sudski penali; izvršenje radi predaje i isporuke pokretnih stvari; izvršenje radi ispražnjenja i predaje nepokretne stvari; izvršenje radi ostvarenja potraživanja na radnju, trpljenje ili nečinjenje; izvršenje radi vraćanja zaposlenog na rad, odnosno službu; izvršenje diobom stvari i ostvarenje potraživanja na davanje izjave volje i upisivanje u javne registre. U odredbama Zakona o izvršnom postupku Republike Srpske pored prednje nabrojanih, kao sredstvo izvršenja predviđeno je i izvršenje radi predaje djeteta, što predstavlja najznačajniju razliku između odredaba zakona o izvršnom postupku dvaju entiteta u Bosni i Hercegovini.

⁸ U literaturi se ističe da naziv ovog sredstva izvršenja (predaja djeteta) terminološki ne odgovara situacijama koje se dešavaju u praksi. Naime, termin "predaja djeteta" upućuje na radnju koja se dobrovoljno izvršava, a u praksi se izvršenje oduzimanjem i predajom djeteta redovno ostvaruje primjenom sile, a nerijetko i uz učešće i asistenciju organa unutrašnjih poslova. Iz navedenih razloga, u pravnoj nauci i praksi se ističu mišljenja i zahtjevi da se ovo sredstvo izvršenja, prilikom buduće reforme izvršne procedure nazove "oduzimanje djeteta", jer se ustvari dijete faktički oduzima i predaje drugom roditelju, trećoj osobi ili organizaciji na staranje i vaspitanje. Tako: Palačković, D., *Predaja ili oduzimanje deteta, Novi zakon o izvršnom postupku*, Zbornik radova,

teškoća koje mogu biti posljedica nepovoljnih objektivnih okolnosti konkretnog slučaja, mada su često posljedica dilema o pravilnom načinu postupanja i pripadajućim ovlaštenjima i dužnostima subjekata koji učestvuju u provođenju izvršenja.⁹

U Bosni i Hercegovini odredbe o izvršenju radi predaje djeteta sadržane su u Porodičnom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine,¹⁰ Zakonu o izvršnom postupku Republike Srpske¹¹ i Zakonu o izvršnom postupku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.¹² Vidimo da u Federaciji Bosne i Hercegovine, za razliku od rješenja u Republici Srpskoj i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine, odredbe o izvršenju radi predaje djeteta nisu regulirane u okviru ZIPFBiH, zbog toga što je ta oblast uređena u okviru važećeg PZFBiH, kako bi se na jednom mjestu regulirala sva pitanja koja se tiču porodičnih odnosa. Međutim, obzirom da je riječ o odredbama koje obrađuju postupak prinudnog sudskog izvršenja radi predaje djeteta, smatramo da bi ovu oblast trebalo regulirati u okviru odredaba ZIPFBiH, jer je riječ o sistemskom zakonu koji treba da sadrži sve odredbe koje se odnose na sudsko prinudno izvršenje.

Imajući u vidu da su odredbe o izvršenju radi predaje djeteta u zakonima Bosne i Hercegovine obrađene na donekle drugačiji način, u nastavku rada detaljno ćemo analizirati odredbe PZFBiH, te ukazati na drugačija rješenja u ZIPRS i ZIPBDBiH, odnosno dati kritički osvrt na navedena zakonska rješenja.

2. Izvršenje radi predaje djeteta prema odredbama PZFBiH – drugačija rješenja u odredbama ZIPRS/ZIPBDBiH

2. 1. Mjesna nadležnost

Prema čl. 361. st. 1. PZFBiH-a za odlučivanje o prijedlogu za izvršenje radi predaje djeteta roditelju sa kojim će ono živjeti mjesno je nadležan, osim suda koji je opće mjesno nadležan za stranku protiv koje se provodi izvršenje, i sud koji je opće mjesno nadležan za stranku koja zahtijeva izvršenje, te sud na čijem se području dijete zatekne. Sud na čijem području se dijete zatekne po službenoj dužnosti će, ili na zahtjev stranke, preduzeti provođenje izvršenja predajom djeteta (PZFBiH, čl. 361. st. 2).¹³ Sud nadležan za odlučivanje o

Niš, 2001, str. 188. Navedeno prema: Ignjatović, M., "Postupak za predaju deteta", Pravni život, broj 12/2004, str. 191.

⁹Stokić, M., "Neki problemi u provedbi ovrhe radi predaje djeteta", Informator, br. 6158/2013., str. 11.

¹⁰ "Službene novine Federacije BiH", broj 35/05, 41/05 (u daljem tekstu PZFBiH).

¹¹ "Službeni glasnik Republike Srpske, broj 59/03, 85/03, 64/05, 118/07, 29/10, 57/12 (u daljem tekstu ZIPRS).

¹² "Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 8/00, 1/01, 5/02 i 8/03 (u daljem tekstu ZIPBDBiH).

¹³ U literaturi se ističe da po logici stvari za provođenje prinudne predaje djeteta može biti nadležan samo onaj sud na čijoj se teritoriji dijete zatekne. Međutim, nije jasno zašto zakonodavac insistira na mjesnoj nadležnosti ovog suda u svakom slučaju, npr. kod izvršne radnje izricanja novčane kazne kao sredstva prinude na predaju djeteta. Ističe se da bi se ova situacija mogla prevazići jedino na način da se izvršenje novčane kazne, pa tako i mjesna nadležnost suda za

prijedlogu za izvršenje, može odlučiti da se preduzimanje određenih radnji radi predaje djeteta roditelju sa kojim će živjeti povjeri sudu koji nije nadležan za provođenje izvršenja (PZFBiH, čl. 361. st. 3).

U odnosu na prednja zakonska rješenja, odredba čl. 226. st. 1. ZIPRS-a koja se odnosi na mjesnu nadležnost suda, proširena je utoliko što propisuje da će nadležan sud odlučivati o predaji djeteta ne samo roditelju sa kojim će dijete živjeti, nego i drugoj osobi, odnosno organizaciji kojoj je dijete povjereno na staranje i vaspitanje, što je svakako potpunije i preciznije rješenje jer se prema odredbama PZFBiH-a dijete može povijeriti i ovim licima na odgoj i staranje. U tom smislu, potrebno je *de lege ferenda* dopuniti zakonski tekst koji regulira ovu materiju u Federaciji Bosne i Hercegovine. Razliku između PZFBiH-a i ZIPRS-a se sastoji i u tome što od tri alternativno određene nadležnosti suda za odlučivanje o prijedlogu za izvršenje radi predaje djeteta u PZFBiH-a, odredbe o mjesnoj nadležnosti u ZIPRS-a ne propisuju nadležnost suda koji je opće mjesno nadležan za stranku protiv koje se provodi izvršenje.

Odredbe ZIPBDBiH-a koje se odnose na postupak predaje i oduzimanja djeteta ne propisuju mjesnu nadležnost suda.

Vidimo da je u odredbama PZFBiH-a i ZIPRS-a zakonodavac propisao izboru mjesnu nadležnost suda koji treba da donese odluku o izvršenju radi prinudne predaje djeteta, a sve u cilju jednostavnijeg pokretanja izvršnog postupka. U pogledu mjesne nadležnosti suda koja je određena kao "opšta mjesna nadležnost za stranku koja zahtijeva izvršenje", u literaturi se ističe da je ovakva formulacija neadekvatna i može da izazove niz nedoumica, s obzirom da ista nije definirana u odredbama zakona o parničnog postupka, koji se na osnovu čl. 21. ZIPRS/ZIPFBiH-a supsidijarno primjenjuje u izvršnom postupku, a nije definirana ni u odredbama zakona o izvršnom postupku. Naime, u odredbi čl. 28. ZPPFBiH-a određena je samo "opća mjesna nadležnost za tuženog", pri čemu se u čl. 29. ZPPFBiH definiše i šta se podrazumijeva pod tim pojmom, dok se u odredbama čl. 34. i 36. ZPPFBiH-a spominje "mjesna nadležnost parničnog suda prema prebivalištu, odnosno boravištu tužioca", a ne "opća mjesna nadležnost za tužioca".¹⁴ U tom smislu, a analogno prednje navedenim odredbama čl. 34. i 36. ZPPFBiH-a, smatramo da je *de lege ferenda*, umjesto formulacije "opća mjesna nadležnost za stranku koja zahtijeva izvršenje" jasnije i preciznije propisati "mjesna nadležnost prema prebivalištu, boravištu, odnosno sjedištu tražioca izvršenja".

provođenje tih radnji, vrši shodno primjenom odredbi čl. 207, a u vezi s čl. 209. ZIPFBiH. Vidi: Zaćiragić, F., *Izvršenje radi ostvarenja nenovčanog potraživanja, te Prijelazne i završne odredbe, rad objavljen u:* Daupović, A., Obradović, R., Povlakić, M., Zaćiragić, F., Živanović, M., *Komentar Zakona o izvršnom postupku u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj, Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005, str. 666 - 667.* (u daljem tekstu: Zaćiragić i drugi).

¹⁴ *Ibidem*, str. 667.

2. 2. Postupak provođenja izvršenja

Za razliku od drugih sredstava izvršenja, gdje se prije svega štiti interes tražioca izvršenja čije potraživanje se ostvaruje u izvršnom postupku, zakonodavac je propisao da se prinudno izvršenje odluke o predaji djeteta sprovodi na specifičan način, prvenstveno vodeći računa o potrebi da se u najvećoj mjeri zaštiti interes djeteta (PZFBiH, čl. 365). Prinuda koju treba primijeniti u postupku izvršenja radi predaje djeteta treba biti umjerena i prilagođena okolnostima slučaja, odnosno traumatičan izvršni postupak u kojem se dijete prisilno oduzima od jednog roditelja i predaje drugom, odnosno trećoj osobi ili organizaciji nije u skladu s najboljim interesom djeteta i može prouzrokovati niz negativnih posljedica na psihičko stanje djeteta. Međutim, cijeneći karakteristike svakog slučaja pojedinačno, može se reći da će nekada i takvo prisilno oduzimanje djeteta biti u njegovom interesu, ukoliko bi ostanak kod izvršenika ugrozio njegov fizički ili psihički integritet, odnosno mogućnost njegovog normalnog razvoja. Naime, nemogućnost ili odugovlačenje provođenja izvršenja odluke koju je sud donio u prethodnom postupku, a kojom je utvrđeno s kojim roditeljem je u djetetovom najboljem interesu da živi, prije svega pogađa dobrobit i prava samog djeteta.¹⁵

Prema odredbi čl. 362. st. 1. PZFBiH-a izvršni sud će odrediti i provesti izvršenje radi predaje djeteta na osnovu odluke suda o tome sa kojim će roditeljem dijete živjeti, bez obzira na to je li tom odlukom naložena predaja djeteta. Ako u odluci suda stranci protiv koje se provodi izvršni postupak nije naložena predaja djeteta, ovu naredbu izreći će izvršni sud u rješenju o izvršenju, kojim će naložiti da se dijete preda u roku od 24 sata (PZFBiH, čl. 362. st. 2). Rješenjem o izvršenju može se naložiti predaja djeteta osobi na koju se odnosi izvršna isprava, osobi o čijoj volji zavisi predaja djeteta, i svakoj drugoj osobi kod koje se dijete nalazi u času donošenja rješenja (PZFBiH, čl. 363. st. 1). U rješenju o izvršenju izreći će se da je dijete dužna predati i svaka druga osoba kod koje se dijete zatekne u času provođenja izvršenja (PZFBiH, čl. 363. st. 2).

Prijedlog za izvršenje može podnijeti roditelj sa kojim će dijete živjeti, te organ starateljstva ako se roditelj sa kojim će dijete živjeti ne protivi pokretanju izvršnog postupka (PZFBiH, čl. 364. st. 1. i 2).

Prema čl. 366. PZFBiH-a sud će, nakon što ocijeni sve okolnosti slučaja, odrediti izvršenje oduzimanjem djeteta ili izricanjem i provođenjem novčanih ili zatvorskih kazni protiv osobe koja protivno nalogu suda odbija predati dijete ili preduzima radnje s ciljem njegova skrivanja ili onemogućavanja provođenja

¹⁵ Vidi: Stokić., *op. cit.*, str. 12; Tako i: Začiragić i drugi, *op. cit.*, str. 668.

"Poražavajuća je činjenica da u sukobu koji postoji, po pravilu, između roditelja, interes deteta postaje drugorazredna, ako ne i trećerazredna stvar, o kojoj oni, koji po prirodi stvari treba da najviše vode računa, najmanje brinu o dobrobiti deteta. Vođeni isključivo "ličnim" razlozima, kao što su netrpeljivost, sujeta, mržnja, pa čak i osveta bračnih partnera promašenog braka ili zbog razvedenog braka, supružnici zaboravljaju na činjenicu da takvo njihovo ponašanje može imati nesagledive posljedice po psihi njihove dece. Zbog ovakvih, nažalost, vrlo čestih situacija, javlja se potreba za primenom pravila izvršne procedure". Ignjatović, *op. cit.*, str. 191.

odluke. Ako se svrha izvršenja nije mogla provesti jednim od sredstava izvršenja, sud može odrediti drugo predviđeno sredstvo izvršenja, a može se odrediti i provesti protiv osobe kod koje se dijete nalazi, te osobe od čije volje zavisi predaja djeteta. Prema čl. 367. PZFBiH-a u prijedlogu za izvršenje radi predaje djeteta roditelju sa kojim će živjeti ne mora biti naznačeno sredstvo izvršenja, a ako je naznačeno, sud nije vezan prijedlogom stranaka.

Kada je rješenjem o izvršenju naloženo da se dijete preda u roku od 24 sata, odluka o izvršenju mora se predati stranci od koje treba oduzeti dijete, i to prilikom preduzimanja prve izvršne radnje. Ako ta stranka ne bude prisutna pri oduzimanju djeteta, odluka će joj se dostaviti naknadno (PZFBiH, čl. 368. st. 1). Odsutnost osobe kojoj treba oduzeti dijete ne sprečava provođenje izvršnih radnji. Ako se izvršenje provodi protiv osobe na koju se ne odnosi odluka o izvršenju, toj osobi će se predati rješenje o izvršenju i zapisnik o oduzimanju djeteta. Ako se izvršenje provodi protiv navedene osobe ili osobe koja nije prisutna izvršnim radnjama, te će se radnje provesti u prisustvu dviju punoljetnih osoba (PZFBiH, čl. 368. st. 2., 3. i 4).

Za razliku od navedenih zakonskih rješenja, prema odredbama ZIPRS-a sud će rješenjem o izvršenju izvršeniku ostaviti rok od tri dana od dana dostavljanja rješenja da dobrovoljno preda dijete roditelju ili drugoj osobi, odnosno organizaciji kojoj je dijete povjereno na čuvanje i vaspitanje, pod prijetnjom izvršenja novčane kazne.¹⁶ Ako se postupak izvršenja nije mogao provesti izricanjem i izvršenjem odluke o novčanoj kazni,¹⁷ izvršenje će se provesti oduzimanjem djeteta od osobe kod koje se dijete nalazi i predajom djeteta roditelju, odnosno drugoj osobi ili organizaciji kojoj je dijete povjereno na čuvanje i vaspitanje (ZIPRS, čl. 227. st. 2. i 4). U pravnoj teoriji i praksi ističe se da prednje zakonsko rješenje neće dovesti do efikasnog provođenja postupka izvršenja iz više razloga. Naime, postavlja se pitanje: da li je opravdano propisivanje novog paricionog roka od tri dana za dobrovoljnu predaju djeteta,

¹⁶ Isto rješenje je predviđeno i u čl. 233. st. 1. ZIPBDBiH-a.

¹⁷ Prema čl. 227. st. 2. ZIPRS novčana kazna se izriče i njeno izvršenje provodi prema zakonskim odredbama o izvršenju radnje koju može izvršiti samo izvršenik. Tako prema čl. 209. ZIPRS/ZIPFBiH ako radnju može obaviti samo izvršenik sud će rješenjem o izvršenju izvršeniku odrediti primjeren rok za ispunjenje obaveze. Rješenjem o izvršenju sud će istovremeno zaprijetiti izvršeniku, a i odgovornom licu u izvršeniku pravnom licu da će im izricati novčane kazne u skladu sa čl. 17. ZIPRS/ZIPFBiH ako u određenom roku ne ispuni obavezu. Ako izvršenik u određenom roku ne ispuni obavezu, sud će, na prijedlog tražioca izvršenja, postupiti prema odredbama čl. 17. ZIPRS/ZIPFBiH. Izvršenik koji je ispunio svoju obavezu u predviđenom roku, dužan je bez odlaganja o tome obavijestiti sud i priložiti nesumljive dokaze o tome. (ovjerena pisana izjava tražioca izvršenja o tome da je radnja obavljena, zapisnik sudskog izvršioca o obavljenoj radnji, nalaz i mišljenje sudskog vještaka da je radnja obavljena). U protivnom smatrat će se da radnja nije obavljena. Ako radnja koju može obaviti samo izvršenik ne zavisi isključivo o njegovoj volji (npr. stvaranje određenog umjetničkog djela) tražilac izvršenja nema pravo da od izvršenika traži da u određenom roku ispuni obavezu, već samo nadoknadu štete. Povezanim tumačenjem odredaba čl. 209. i 17. ZIPRS/ZIPFBiH može se zaključiti da kod izvršenja radi predaje djeteta, izvršni sud u rješenju o izvršenju može samo zaprijetiti izricanjem novčanih kazni u skladu sa čl. 17. ZIPRS/ZIPFBiH, analogno rješenju iz čl. 209. ZIPRS/ZIPFBiH, a da tek naknadno, ako izvršenik ne postupi po nalogu suda, posebnim rješenjem može izreći konkretnu novčanu kaznu. Detaljnije: Začiragić i drugi, *op. cit.*, str. 669.

posebno ako je "originalni" paricioni rok iz izvršne isprave već bezuspješno protekao. Smatra se da novi rok predstavlja nepotrebno gubljenje vremena, a izvršeniku se ostavlja mogućnost da učini sve što može da spriječi predaju djeteta (npr. skrivanje djeteta). Osim toga, u cilju provođenja postupka predaje djeteta izvršni sud naprije mora da odredi izvršenje putem novčanog kažnjavanja izvršenika, pa tek onda izvršenje prisilnim oduzimanjem djeteta, ako se izvršenje nije moglo provesti izricanjem i izvršenjem odluke o novčanoj kazni (ZIPRS, čl. 227. st. 4). Prema čl. 17. ZIPRS/ZIPFBiH maksimalni novčani iznos koji se može izreći fizičkoj osobi je 5000 KM, s tim da se kazna može ponovo izricati ako izvršenik ne postupi po ponovljenom nalogu suda ili nastavi da postupa protivno zabrani. S obzirom da u odredbama ZIPRS-a nije precizno određeno koliko puta sud mora kazniti izvršenika da bi utvrdio da je takav načina kažnjavanja neefikasan,¹⁸ otvara se dilema koje su to situacije u kojima postoji nemogućnost izvršenja putem izricanja i izvršenja odluke o novčanoj kazni (v. čl. 227. st. 4. ZIPRS). Pored toga, opravdano se postavlja pitanje na koji način novčana kazna može utjecati na efikasno provođenje izvršnog postupka radi predaje djeteta, ako je izvršenik u takvoj materijalnoj situaciji (izvršenik nema nikakve imovine ili je ona vrlo mala) da jednostavno ne postoji mogućnost prinudne naplate novčane kazne. Svakako ne treba zanemariti ni činjenicu da je dijete najvrjednije što pojedinac može da ima, tako da bi izvršenje novčane kazne imalo utjecaja na vrlo mali broj izvršenika. U literaturi se ističe da bi sud, u svakom konkretnom slučaju, po službenoj dužnosti trebao utvrditi u kojem momentu treba da odustane od izvršenja putem izricanja novčanih kazni i odredi izvršenje koje se treba provesti prisilnim oduzimanjem djeteta, vodeći računa o najboljem interesu djeteta, pravima tražioca izvršenja, te okončanju izvršnog postupka u realnom vremenu.¹⁹

Postupak izvršenja provode sudski izvršioc i u periodu od 7:00 do 19:00 sati (ZIPFBiH, čl. 42. st. 1). U cilju efikasnog provođenja postupka oduzimanja i predaje djeteta, sud može zaključkom odrediti da se izvršenje provede i neradnim danom i noću (v. čl. 42. st. 2. ZIPFBiH), u prostorijama izvršenika, ili na drugom mjestu gdje se dijete nalazi (vrtić, škola itd). Prema čl. 227. st. 5. ZIPFBiH-a sud će u provođenju izvršnih radnji zatražiti pomoć organa starateljstva, dok prema odredbama čl. 368. st. 5. PZFBiH i čl. 235. st. 5. ZIPBDBiH sud može pozvati organ starateljstva da bude prisutan provođenju izvršenja. Opravdano se postavlja pitanje: zašto je po odredbama PZFBiH i ZIPBDBiH ostavljena samo mogućnost, a ne obaveza suda da u postupku provođenja izvršenja pozove i organ starateljstva. Organ starateljstva, posebno psiholozi i socijalni radnici, ima dragocjenu ulogu od samog početka postupka predaje djeteta, od faze posredovanja radi dobrovoljne predaje djeteta, do utjecaja na rad sudskih izvršitelja i neposredne psihološke pomoći djetetu u fazi

¹⁸ Prema Zakonu o izvršnom postupku iz 1978. godine ("Službeno list SFRJ, broj 20/78, 6/82, 74/87) novčana kazna se maksimalno mogla izreći u deseterostrukom iznosu prvobitno izrečene kazne, nakon čega se, ukoliko bi izvršenik i dalje postupao suprotno svojoj obavezi, izvršni postupak morao obustaviti.

¹⁹ Tako i detaljnije: Začiragić i drugi, *op. cit.*, str. 670-671

prisilnog oduzimanja i predaje djeteta roditelju, odnosno trećoj osobi ili organizaciji.²⁰ Osim toga, prema odredbi čl. 44. ZIPFBiH sudski izvršilac je ovlašten da udalji osobu koja ometa izvršenje, a prema okolnostima slučaja i da zatraži pomoć nadležnog organa policije. Dakle, za uspješno provođenje izvršenja radi predaje djeteta potreban je specifičan pristup, temeljita priprema, preduzimanje svih potrebnih radnji radi izbjegavanja prisilnog postupanja, te cjelovito, kontinuirano i komplementarno djelovanje organa starateljstva, policije, i ostalih tijela značajnih za zaštitu djece kao najvažnijeg stuba društva, a sve kako bi se postupak izvršenja proveo na način koji je najmanje traumatičan za dijete.

2. 3. Nastavak izvršenja

Prema čl. 228. ZIPRS i čl. 237. ZIPBDBiH sud će, na prijedlog stranke kojoj je dijete povjereno, nastaviti izvršenje po istom rješenju o izvršenju, ako se dijete u roku od 60 dana od dana predaje ponovo zatekne kod osobe od koje je oduzeto.²¹ Dakle, ako tražilac izvršenja prijedlog podnese u navedenom roku, sud će donijeti rješenje o nastavljanju izvršenja koje je okončano predajom djeteta tražiocu izvršenja. To znači da tražilac izvršenja neće imati obavezu da kroz parnični postupak pribavlja novu izvršnu ispravu na osnovu koje bi zahtijevao predaju djeteta, niti obavezu pokretanja novog izvršnog postupka. U pravnoj teoriji se postavlja pitanje: koja su prava tražioca izvršenja u slučaju prekoračenja roka od 60 dana za podnošenje prijedloga za predaju djeteta? Smatra se da bi tražilac izvršenja imao mogućnost da pokrene novi izvršni postupak na osnovu ranije izvršne isprave, s obzirom da obaveza postupanja po odluci suda ne zastarijeva deset godina od njene pravosnažnosti, bez obzira koliko puta se traži prinudno ostvarenje te obaveze.²²

3. Zaključna razmatranja

Nakon što sudska odluka kojom je odlučeno s kojom osobom dijete treba živjeti postane izvršna (ako je pravosnažna i ako je protekao rok za dobrovoljno ispunjenje obaveze), roditelj sa kojim će dijete živjeti, kao i druga

²⁰ Konkretizacija uloge organa starateljstva u postupku zaštite prava djeteta, a posebno u sudskom izvršnom postupku otvara pitanje imenovanja specijalnog zastupnika djeteta u postupku predaje djeteta. Specijalni zastupnik bi donekle preuzeo ulogu organa starateljstva, pošto je izvjesno da sadašnji organ starateljstva nije u mogućnosti u potpunosti odgovoriti mnogobrojnim zadacima koji mu se stavljaju u nadležnost. Ukoliko bi to bio poseban organ, a ne fizičko lice, kao staratelj djeteta za poseban slučaj, on bi se oblikovao boljom organizovanošću, specijalnim znanjem, te stručnim i socijalnim metodama rada koji bi se primijenjivali u postupku predaje djeteta. Uvođenje specijalnog zakonskog zastupnika djeteta, kao posebne institucije, bilo bi u skladu sa međunarodnim dokumentima o pravima djeteta (Konvencija OUN-a o pravima djeteta itd). Detaljnije: Ignjatović, *op. cit.*, str. 193.

²¹ Navedeno zakonsko rješenje nije sadržano u odredbama PZFBiH.

²² Tako i detaljnije: Začiragić i drugi, *op. cit.*, str. 674.

osoba ili organizacija kojoj je dijete povjereno na staranje i vaspitanje, mogu pokrenuti sudski izvršni postupak radi prinudne predaje djeteta.

Zakonske odredbe o izvršenju radi predaje djeteta su nepotpune i neprecizne, radi čega se *de lege ferenda* predlažu izmjene propisa.

1. U Federaciji BiH odredbe o izvršenju radi predaje djeteta trebaju biti propisane u okviru ZIPFBiH-a, jer je riječ o sistemskom zakonu koji treba da sadrži sve odredbe koje se odnose na sudsko prinudno izvršenje.
2. U Federaciji BiH zakonske odredbe koje se odnose na mjesnu nadležnost suda kod prinudne predaje djeteta treba proširiti na način da propisuju da će nadležni sud odlučivati o predaju djeteta ne samo roditelju sa kojim će dijete živjeti, nego i drugoj osobi i organizaciji kojoj je dijete povjereno na staranje i vaspitanje, jer se prema odredbama PZ FBiH dijete može povjeriti i ovim osobama.
3. Umjesto formulacije "opća mjesna nadležnost za stranku koja zahtijeva izvršenje", u razmatranu odredbu treba unijeti jasniju i precizniju formulaciju "mjesna nadležnost prema prebivalištu, boravištu, odnosno sjedištu tražioca izvršenja".

Postupak provođenja izvršenja radi predaje djeteta otvara više problemskih pitanja, u pogledu kojih su u pravnoj nauci i praksi data različita mišljenja i prijedlozi.

1. Tako se postavlja pitanje da li je u odredbama ZIPRS opravdano propisivanje novog paricionog roka od tri dana za dobrovoljnu predaju djeteta, ako je "originalan" paricioni rok iz izvršne isprave već bezuspješno protekao?
2. Osim toga, obzirom da u odredbama ZIPRS nije precizno određeno koliko puta sud mora novčano kazniti izvršenika da bi se utvrdilo da je takav način kažnjavanja neefikasan, otvara se dilema: koje su to situacije u kojima postoji nemogućnost izvršenja putem izricanja i izvršenja odluke o novčanoj kazni, kako bi se moglo pristupiti prinudnom oduzimanju djeteta?
3. Sljedeće problemsko pitanje je: na koji način novčana kazna može utjecati na efikasno provođenje izvršnog postupka radi predaje djeteta, ako je izvršenik u takvoj materijalnoj situaciji da jednostavno ne postoji mogućnost prinudne naplate novčane kazne?
4. Imajući u vidu ulogu organa starateljstva u postupku predaje djeteta, postavlja se pitanje zašto je odredbama PZFBiH i ZIPBDBiH ostavljena samo mogućnost, a ne i propisana obaveza suda da u postupku provođenja izvršenja pozove i organ starateljstva?
5. Problemsko pitanje koje se, također, postavlja je: koja su prava tražioca izvršenja u slučaju prekoračenja roka od 60 dana za podnošenje prijedloga za predaju djeteta, ako se dijete ponovo zatekne kod osobe od koje je oduzeto ?

Kako bi se postupak predaje djeteta proveo efikasno i na način koji je najmanje traumatičan za dijete, neophodno je provesti cjelovito, kontinuirano i komplementarno djelovanje organa starateljstva, policije i drugih tijela.

Alena Huseinbegović, Assistant professor
Law Faculty of University Džemal Bijedić Mostar

CHILD SURRENDER EXECUTION

Summary: In this paper the author analyzes the statutory provisions on child surrender execution laid down in the family and executive legislation of Bosnia and Herzegovina. In accordance with the best interest of the child, as one of the most important and most vulnerable social groups, the author emphasizes the critical observations about the current legal regulation of this delicate execution measure and suggests appropriate solutions *de lege ferenda*.

Key words: best interest of the child, execution, bailiffs, guardianship authority